

До Спеціалізованої вченої ради Д 26.867.01
Інституту законодавства Верховної Ради України
04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Зулгаріна Вадима
Геннадійовича**

**на тему: «Особливості міжнародних договорів у галузі
регулювання міжнародних торгових відносин», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 - міжнародне право**

Актуальність теми дослідження. Регулювання міжнародної торгівлі припускає цілеспрямований вплив держави на торговельні відносини з іншими країнами.

В цьому контексті велике значення має аналіз позитивного міжнародного права, яке має на меті регулювання торговельного аспекту міжнародного економічного права – угоди системи Світової організації торгівлі (СОТ), угоди про зони вільної торгівлі, про спільні митні тарифи, преференційні угоди ЄС, тощо.

Уся історія міжнародної торгівлі є боротьбою двох протилежних курсів зовнішньоекономічної політики держав – на лібералізацію та на протекціонізм. Принципи вільної торгівлі і принципи протекціонізму є основними принципами зовнішньоторговельної політики держав світу.

Нинішній стан міжнародних економічних відносин вимагає нового підходу до регулювання міжнародної торгівлі. Поряд з тарифним і нетарифним регулюванням міжнародної торгівлі виникають нові аспекти, які

можуть суттєво вплинути на конкурентоспроможність держав на світовому ринку і на доступ на національні ринки, такі як екологічні питання, захист прав людини, соціальні стандарти і боротьба з корупцією.

Можна відмітити, що В.Г. Зулгарін, здійснивши науковий аналіз проблематики із обґрунтованою вище актуальністю, не лише довівши потребу у комплексному погляді на ці наднаціональні правові проблеми з боку сучасної практики, але й поставив певну сукупність нових питань, від вирішення яких залежить розбудова системи сучасного міжнародного економічного права, прав СОТ та міжнародного екологічного права. Робота В.Г. Зулгаріна охоплює проблемні питання регулювання міжнародних економічних відносин за допомогою спеціальних міжнародних торговельних договорів, зокрема доктринального розуміння цієї проблеми та дослідження міжнародної практики з цього питання.

З огляду на зазначене, актуальність дисертаційного дослідження Зулгаріна Вадима Геннадійовича на тему: «Особливості міжнародних договорів у галузі регулювання міжнародних торгових відносин» безсумнівна.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Зміст наукової праці Зулгаріна В.Г. надає можливість стверджувати, що дисертанту вдалося реалізувати поставлену мету дослідження. Представлені здобувачем наукові результати, висновки та практичні рекомендації дисертації є обґрунтованими та достовірними. Концепція дисертаційної роботи вмотивована. Дисертант добре обізнаний у матеріалі, відчувається ґрунтовне опрацювання джерел і вдале володіння сучасними методами наукового дослідження. Крім того, дисертація відзначається послідовністю, взаємозумовленістю концепції і результатів, цікавим змістовним матеріалом та аргументованістю.

Метою дисертаційного дослідження Зулгаріна В.Г. є комплексне дослідження міжнародних торгових договорів, які укладаються між державами і становлять систему правового регулювання міжнародної торгівлі.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (221 найменування на 23 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінки, з них основного тексту – 168 сторінок.

Науково обґрунтованою представляється структура дисертації, що зумовило послідовний та логічний виклад матеріалу роботи та дозволило автору достатньо глибоко дослідити доктринальні і прикладні підходи до міжнародно-правового регулювання укладення міжнародних торгових договорів і сформулювати відповідні висновки, які характеризуються високим рівнем теоретичних узагальнень і мають суттєве теоретичне і практичне значення.

Важливими є положення дисертації щодо угод про вільну торгівлю (УВТ). УВТ є найважливішим інструментом для регулювання торгівлі та інвестиційних потоків сучасності. Вони стали головним інструментом відкриття ринку та забезпечення регуляторних інновацій, оскільки багатосторонні переговори в рамках СОТ дали лише помірні результати за останні десятиліття. Таким чином, країни поклались на УВТ для регулювання питань, починаючи від торгівлі товарами та послугами, закінчуючи інвестиціями, правами інтелектуальної власності, конкуренцією, стандартами та правилами державних закупівель.

Незважаючи на те, що УВТ є доволі розповсюдженим інструментом і практикуються протягом тривалого часу, цікавим є питання щодо їх структури і змісту, бо навіть за обсягом вони варіюються від кількох десятків сторінок до кількох сотень, охоплюючи різні аспекти співробітництва і відрізняються різним обсягом зобов'язань сторін.

Першими у договори про вільну торгівлю почали включати такі неторгові питання, як безпека, екологічні та соціальні проблеми та економічні чинники. Невід'ємними частинами таких угод стали питання захисту трудових прав, навколишнього середовища, а останнім часом ще додалися питання боротьби з корупцією. Положення нетарифного характеру, такі як сталий

розвиток і права людини, включаються у преамбули договорів про вільну торгівлю, визначаючи саме їх як основну мету укладення договору.

Дослідження неторгових аспектів у міжнародних торгових договорах робить дисертаційне дослідження завершеним.

Дисертацію Зулгаріна В.Г. виконано в рамках науково-дослідної роботи відділу європейського права та міжнародної інтеграції Інституту законодавства Верховної Ради України, зокрема за темами: «Проблеми правового забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань» (номер державної реєстрації 0111U000578) та «Правові механізми інтеграції України до європейського правового простору» (номер державної реєстрації 0111U000579).

Висновки, сформульовані в дисертації, в цілому є обґрунтованими та достовірними, ґрунтуються на аналізі значного обсягу нормативних джерел, вітчизняної та зарубіжної наукової літератури. Зміст дисертаційного дослідження свідчить про те, що визначені в ньому завдання висвітлено в достатній мірі. Сформульовані в дисертації положення і висновки є цілком обґрунтованими та характеризуються науковою новизною.

Наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Положення дисертації Зулгаріна В.Г. є науково обґрунтованими, вони спираються на велику кількість опрацьованих джерел (більш ніж 220), з яких значну складову становлять іноземні, насамперед англомовні публікації (більш ніж 150). Влучно вжита методологія забезпечує в цілому логічні та вірні висновки й рекомендації дисертаційного дослідження здобувача. Новизна наукових положень дисертаційної роботи Зулгаріна В.Г. полягає в тому, що вона є комплексним дослідженням отриманих у рамках теорії міжнародного права результатів стосовно аналізу міжнародних торговельних договорів. Зулгарін В.Г. здійснив новаторський науковий системний аналіз теоретичних конструкцій щодо сутності, змісту й системотворчих чинників цієї проблеми, а також запропонував теоретико-методологічні засади вдосконалення

механізмів відповідного міжнародного та національного правового регулювання.

Серед найбільш значущих результатів новизни дослідження можна відзначити авторський погляд щодо визначення угоди про вільну торгівлю, яка є набором принципів, згідно з якими відбуватиметься торгівля. Незважаючи на те, що угоди значно відрізняються за формою і змістом, основною метою є усунення або полегшення обмежень на торгівлю для збільшення її обсягу і підвищення добробуту залучених сторін (розділ 1).

Зацікавленість викликає здійснений аналіз екологічних положень торгівельних угод. Автор звертає увагу на те, що вони можуть бути використані для обмеження імпорту, і їх часто розглядають як прикриття інтересів протекціонізму. В той же час Зулгарін В.Г. вірно відзначає, що прийняття екологічних стандартів може сприяти інтеграції юридичних осіб з країн, що розвиваються у міжнародний ринок, а екологічні стандарти можуть сприяти підвищенню продуктивності або поліпшенню якості продукції (розділ 2).

Важливе значення для розвитку міжнародно-правової доктрини має проведений автором у розділі 3 аналіз договорів України про створення зон вільної торгівлі, зокрема з ЄС, ЄАВТ, Чорногорією, тощо. Важливим в дисертації є перший доктринальний міжнародно-правовий аналіз Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство України з Великобританією (2020 р.), яку Зулгарін В.Г. характеризує «прикладом угод про вільну торгівлю «нового покоління»». Автор відзначає зафіксовані в угоді новації: наголос на регулювання торгівлі технологіями, норму щодо збереження політики невизнання спроби анексії Росією АР Крим та міста Севастополь, повагу Великобританії до принципів Будапештського меморандуму, чого немає в угоді з ЄС. Також, відзначено строкове зобов'язання сторін з створення ЗВТ – 10 років, також на основі правил СОТ. Особливо автор виділив деякі дискримінаційні щодо України норми цієї

угоди: надання дочірнім підприємствам, філіям та представництвам юридичних осіб Великобританії в Україні національного режиму або режиму найбільшого сприяння без взаємності, відсутність за угодою гарантій вільного руху осіб, тощо (розділ 3).

Науковий інтерес представляє також висновок Зулгаріна В.Г. щодо того, що угоди СОТ є економіко-правовою основою міжнародних торговельних операцій. Відповідно до них, торгівля має бути позбавленою будь-якої дискримінації, передбачуваною, відкритою для чесної конкуренції, сприятливою для слаборозвинутих країн. Важливим є також така відзначена автором новація угод про зону вільної торгівлі, як включення до них норм про захист трудових прав, навколишнього середовища, а останнім часом ще додалися питання боротьби з корупцією. Причому, положення нетарифного характеру, такі як сталий розвиток і права людини, включаються вже до преамбул таких договорів, що свідчить про те, що вони є визначають їхню ключову ціль, як зазначає автор – «основну мету укладення договору» (Загальні висновки).

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Дане дослідження стосується важливої теоретичної проблеми міжнародного права, яка розкрита дисертанткою на досить високому науковому рівні, і може бути оцінене як її особистий внесок в розвиток вітчизняної науки міжнародного права, а також міжнародно-правової практики України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення, результати та висновки даного дослідження можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері: як основа для подальших наукових досліджень і дискурсів щодо міжнародно-правового регулювання взаємовигідних торгових відносин держав і захист прав і законних інтересів України у галузі міжнародної торгівлі;

– у навчально-методичному процесі: при розробці та викладанні загального курсу «Міжнародне право» у вищих навчальних закладах, підготовці та викладанні спеціальних курсів «Міжнародне торгове право» та «Міжнародне економічне право», «Право СОТ», підготовці відповідних розділів у підручниках і навчальних посібниках; – в інформаційно-просвітницькій діяльності: у процесі поширення знань про можливості зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання України;

– у правотворчій діяльності: при подальшій розробці договорів про стратегічні відносини, про співробітництва, про вільну торгівлю України, при опрацюванні внесення змін в існуючі торгові договори України, у тому числі договори системи СОТ і Угоди про асоціацію з ЄС тощо.

Повнота викладу основних наукових результатів дослідження в опублікованих наукових працях. Ключові наукові результати та практичні висновки дисертаційної роботи були викладені у 6 індивідуальних публікаціях автора у наукових фахових виданнях України з юридичних наук а також в іноземних періодичних правничих виданнях, а також у двох опублікованих тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях, круглих столах та семінарах. Повнота викладу результатів дисертації відповідає встановленим вимогам. Кількість та обсяг публікацій, які розкривають основний зміст дисертації, свідчить про достатній та належний рівень апробації отриманих результатів.

Оцінка відповідності змісту автореферату і основних положень дисертації. Автореферат дисертації відповідає її змісту та відображає основні результати наукового дослідження. Зміст автореферату характеризується точністю і логічністю викладу матеріалу, зрозумілістю та цілісністю.

Дисертація та автореферат Зулгаріца В.Г. підготовлені на належному наукового рівні та відповідають вимогам, що ставляться до підготовки та оприлюднення таких робіт.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

Відзначаючи вклад автора в розробку теми даної дисертаційної роботи та наукову новизну одержаних результатів, вважаємо за необхідне вказати на дискусійні положення дисертації та деякі упущення в ній.

1. У підрозділі 1.2. Система джерел міжнародного торгового права, не достатньо приділено уваги таким джерелам міжнародного торгового права, як міжнародний звичай і рішення міжнародних організацій.

2. У третьому розділі окремо досліджується Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, але договорам з Канадою і Ізраїлем такої уваги не приділяється. Хотілося б почути коментар автора з приводу цих угод.

3. В роботі міститься певна кількість описок, помилок і недостатньо чітко виписаної юридичної термінології, тощо. Від виправлення таких помилок дисертаційне дослідження б значно виграло.

4. В дисертаційному дослідженні використовуються терміни «міжнародні договори у галузі регулювання міжнародних торгових відносин», «угоди про вільну торгівлю», «преференційні торговельні угоди». Хотілося б отримати коментар автора щодо співвідношення цих типів угод.

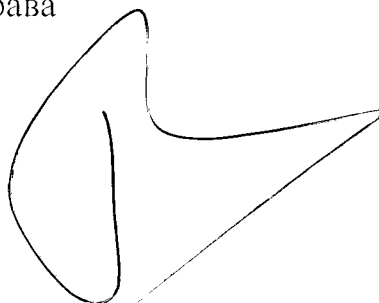
5. В підрозділі 2.2 дисертаційного дослідження автор зазначає що режими зміни клімату та біорізноманіття мають свої особливості, але екологічні зобов'язання знаходять свою реалізацію в угодах про вільну торгівлю. Хотілося б почути думку автора про співвідношення цих міжнародно-правових режимів.

Загальний висновок. В цілому дисертація Зулгаріна Валіма Геннадійовича на тему «Особливості міжнародних договорів у галузі регулювання міжнародних торгових відносин» є цілісним, завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення та відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України №

656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 року), а її автор – Зулгарін Вадим Геннадійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидати юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного
університету ім. Т. Шевченка



С. Д. Білоцький

Відомості про
Вчений Секретар НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
23.04.2021р.

